

การพัฒนาจริยธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ

The Ethical Development of Local Leaders in Chaiyaphum Province

พระมหานรินทร์ สุรบุญโญ

Phramaha Narin Surapinyo

พูนศักดิ์ กมล

Poonsak kamol

วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chaiyaphum Buddhist College

E-mail: poonsakkamol@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 20 ตุลาคม 2565

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 5 มีนาคม 2566

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 23 มิถุนายน 2566

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ศึกษาการพัฒนาจริยธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ โดยใช้วิธีการแบบศึกษาเอกสารที่ปรากฏถึงเรื่องการพัฒนาจริยธรรมของผู้นำ โดยเป็นการวิเคราะห์การพัฒนาจริยธรรมด้วยการจัดกิจกรรมและแสดงให้เห็นถึงหลักคุณธรรมจริยธรรมแก่ผู้นำท้องถิ่น การพัฒนาจริยธรรมของผู้นำท้องถิ่น เป็นสิ่งสำคัญเป็นอย่างยิ่งเพราะว่าผู้นำท้องถิ่น คือ ฐานในการปกครองที่จะสามารถแสดงให้เห็นเป็นรูปธรรมมากกว่า เพราะการพัฒนาที่ถือว่าประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี ก็จะต้องพัฒนาจากฐานรากที่เรียกว่าท้องถิ่นเป็นสำคัญและจำเป็นมากที่ต้องพัฒนาท้องถิ่นก่อน ดังนั้น จากการลงพื้นที่ปฏิบัติการในเรื่องของการสร้างหลักสูตรการพัฒนาจริยธรรมและรูปแบบกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ สามารถสร้างผู้นำชุมชนในระดับที่เป็นต้นแบบให้กับชุมชนได้เป็นที่ยอมรับและเคารพศรัทธาผู้นำมากกว่าที่จะมีความหวาดกลัว จึงทำให้ชุมชนนั้นๆ เกิดเป็นชุมชนสันติธรรมที่มีความเคารพซึ่งกันและกัน และมีหลักของศีลธรรมจริยธรรม ในการปกครองชุมชนของตนเอง และฝึกอบรมผู้นำรุ่นใหม่ให้มีคุณธรรมจริยธรรมสืบไป

คำสำคัญ: การพัฒนาจริยธรรม, คุณธรรมจริยธรรม, ผู้นำท้องถิ่น

ABSTRACT

This research article will study The Ethical Development of Local Leaders in Chaiyaphum Province is obtained by using the study method of the reference paper on leadership development of leaders. Local leaders develop a culture of local leaders. This is especially important because local leaders is the basis for governance that can be demonstrated more concretely because the development is considered successful as well. It must be developed from a foundation called local. It is important and it is very necessary to develop local first.

Therefore, from the field operations in the matter of creating a curriculum for developing ethics and social responsibility activities of local leaders in Chaiyaphum Province. Able to create community leaders at the level that are role models for the community to be more accepted and respect the faith of the leaders. to have fear therefore making that community a peaceful community with mutual respect and have principles of morality and ethics in governing their own community and train new leaders to have morals and ethics.

Keywords: Ethical development, responsibility, local leaders

1. บทนำ

จังหวัดชัยภูมิจัดอยู่ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือด้านตะวันตก ร่วมกับจังหวัดเลย และนครราชสีมา หากแต่จะแบ่งตามลักษณะภูมิอากาศจะจัดอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน และแบ่งตามแบบเขตการปกครองจะจัดอยู่ในกลุ่มภาคอีสานตอนล่างหรืออีสานตอนใต้ และรูปแบบการเป็นอยู่และการดำเนินชีวิตในสังคม ประกอบด้วยกลุ่มคนที่มีความหลากหลาย มีความแตกต่างกันทางวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นด้านศาสนา การเป็นอยู่ จังหวัดชัยภูมิมีความศรัทธา ในศาสนาและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำจึงมีความสำคัญมากในการ โนมน้ำวกลุ่มคนในสังคม ด้วยหลักคำสอนของศาสนาอย่างลึกซึ้งและรอบด้าน หลักของการดำเนินชีวิตในรูปแบบทางสายกลางในพระพุทธศาสนา

ความเป็นอยู่ในแบบสังคมพร้อมกับการพัฒนาสังคมมวลรวมเพราะว่าสังคมแวดล้อมของของชุมชน ก็มีพันธะผูกพัน โดยจิตสำนึกที่ถูกถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษและจะต้องให้การสนับสนุนค้ำ และชุมชนในสังคม ต่างก็พึ่งพาอาศัยกันและกัน และเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนในการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ทำให้เกิดคุณธรรม จริยธรรมในสังคม (ประเวศ วะสี, 2540: 211) ดังนั้น การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจึงเป็นสิ่งสำคัญ เพราะเป็นสถาบันหนึ่งที่มีความสำคัญ หากผู้นำไม่มีจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมแล้วย่อมจะทำให้สังคมนั้นอ่อนแอลง ในยุคปัจจุบันประชาชนมีความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่นกับสังคมและสิ่งที่มีอิทธิพลเป็นอย่างดีในการพัฒนา ดังนั้น แล้วผู้นำท้องถิ่นจำต้องมีหลักจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นอย่างมาก

ผู้นำท้องถิ่นที่สังคมต้องการเป็นอย่างไร และวิถีชีวิตในการเป็นผู้นำต้องประกอบด้วยสิ่งใด หากจะมองแล้วว่าผู้นำนั้นต้องเป็นอย่างไร ต้องเข้าใจบริบททางความเชื่อและการยอมรับของสังคมให้ได้ และในทางศาสนาก็มีหลักในการปฏิบัติอยู่หลายข้อที่จะเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต หรือหลักในการสร้างประโยชน์ให้เกิดมีแก่สังคมได้ ซึ่งก็ไม่สามารถที่จะแยกออกจากกันได้เลยว่า หลักการบริหาร และหลักการในการดำเนินชีวิต ก็ต้องมีผลต่อตนเองและสังคมเป็นอย่างมาก อย่างเช่น หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ ประโยชน์ปัจจุบัน คือ (1) ต้องมีความหมั่น มีความขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติหน้าที่การงาน ประกอบอาชีพอันสุจริต รู้จักใช้ปัญญาความสามารถจัดการดำเนินการไปให้ได้ผลดี ซึ่งเป็นทางให้ได้ทรัพย์ (2) ต้องการรักษา คือ ต้องรู้จักเก็บคุ้มครองทรัพย์ หน้าที่การงานและผลงานที่ตนได้มาหรือได้ทำไว้ด้วยความขยันหมั่นเพียรนั้น ไม่ให้เป็นอันตรายหรือเสื่อมเสีย โดยเฉพาะถ้าเป็นทรัพย์ ก็ต้องยิ่งรู้จักเก็บออม (3) ต้องเลือกคบคนดีเป็นเพื่อน คือ เลือกคบแต่สุทนต์มิตร ได้แก่

มิตรแท้ เพื่อนจริงที่มีอุปการคุณสมานสุขทุกข์ แนะนำประโยชน์ให้และมีความรักใคร่จริงใจ ถ้าดำเนินธุรกิจเป็นบริษัทหรือสหกรณ์ ก็จำเป็นต้องเลือกสมาชิกที่ดี (4) ต้องมีความเป็นอยู่เหมาะสม คือ รู้จักกำหนดรายได้และรายจ่าย เลี้ยงชีวิตแต่พอดีมิให้ฝืดเคืองหรือฟุ่มเฟือย ดังนั้นหลักการของผู้นำที่ดีที่มีจริยธรรมจะต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิต และเป็นที่ยอมรับต่อผู้ร่วมงานตามหลักการบริหารคนบริหารงาน และหลักธรรมต่างๆ ที่ดีงามด้วยและสิ่งผู้นำจะต้องเป็นแบบอย่างให้ ก็คือผู้นำจะต้องเว้นจากอบายมุข ซึ่งเป็นเหตุแห่งการก่อสร้างความวุ่นวายให้เกิดกับตนเองและชุมชน พร้อมกับสุขภาพร่างกายตนเองด้วยมีอยู่ 4 ประการ

- 1) เว้นจากความเป็นนักเลงหญิงนักเที่ยวผู้หญิง
- 2) เว้นจากความเป็นนักเลงสุรานักดื่มนักเสพยาเสพติดประเภทต่างๆ
- 3) เว้นจากความเป็นนักเลงเล่นการพนัน
- 4) เว้นจากการคบคนชั่วเป็นมิตรสหาย หลักการปฏิบัติที่ส่งผลให้ผู้ปฏิบัติมีความสุขพร้อมกับเป็นผลต่อ

ชุมชนในการจัดกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ ในกระบวนการต่าง

กระบวนการบริหารองค์กรตามหลักของศีล คือ ข้อห้ามมิให้บุคคลประพฤตินิสัยเพื่อรักษาจิตใจของตนเองให้เป็นจิตใจที่เหมาะสมต่อการพัฒนาตนเองอันเป็นผลกระทบบที่นำไปสู่การพัฒนาตนเองและสังคม (สิริกร ไชยมา, 2544: 2) การกำหนดศีลให้มากอย่างนั้นเพื่อให้รู้ว่าอย่างไรหนักรักษาแล้วผิด อย่างไรหนักรักษาไม่ผิด ถ้ารู้ว่าผิดแล้วให้สารภาพเสียว่า ตนเองทำผิดแล้วกลับไปปฏิบัติอีก การกำหนดกฎเกณฑ์ที่เรียกว่าศีลนั้นเป็นการสร้างกฎเกณฑ์เพื่ออยู่ร่วมกัน หรือทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดค้นจากสติปัญญา ความสามารถของชาวบ้านเองเพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหาหรือใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสมกับยุคสมัย โดยมีกระบวนการสั่งสมสืบทอดและกลั่นกรองกันมาเป็นเวลายาวนานจนเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น การพัฒนาโดยทั่วไปมุ่งพัฒนาทางวัตถุ เศรษฐกิจเป็นหลักหรือการพัฒนาชุมชน ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชน แต่เป้าหมายการพัฒนาชุมชน คือ การพัฒนาคนในชุมชนให้มีทั้งคุณภาพและคุณธรรมในทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ดังนั้น หากแบ่งประเภทของการพัฒนาชุมชนตามแนวคิดของผู้ศึกษาแล้วสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภทใหญ่ๆ กล่าวคือ

- 1) ประเภทการพัฒนาคน
- 2) ประเภทการพัฒนาวัตถุ
- 3) ประเภทการพัฒนาสิ่งแวดล้อม

การพัฒนาคนและการพัฒนาวัตถุหรือสิ่งแวดล้อมเป็นการพัฒนาที่นำไปสู่เป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาชุมชนซึ่งการพัฒนาแต่ละประเภทมีวิธีการ

การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง ยังเกิดจากการสร้างสังคมมนุษย์ให้มีความเข้มแข็งใน 3 มิติ ดังนี้

มิติที่ 1 ความเข้มแข็งในรูปของการดำรงและดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคม “สังคมควรมีความเข้มแข็งในการสร้างสังคมมนุษย์ที่อยู่ร่วมกันอย่างเป็นสุขปราศจากการเอาเปรียบซึ่งกันและกัน แต่เอื้ออาทรซึ่งกันและกัน” กล่าวคือสังคมมนุษย์มีความเข้มแข็งและมีภูมิปัญญาในการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากกลุ่มเอาเปรียบเอาเปรียบ เช่น การกำหนดกฎหมาย การสร้างดำเนินนิยามพึงประสงค์การกำหนดกฎหมาย คือ การสร้างหรือการกำหนดความมั่นคง การให้ (ทาน) การบริจาค การสร้างสมาคม มูลนิธิ

มิติที่ 2 ความเข้มแข็งตามลักษณะความเข้มแข็งของชุมชน พิจารณาตามลักษณะของชุมชนเข้มแข็ง มีดังนี้

1. มีความเข้มแข็งในการแบ่งปันในสภาวะขั้นมูลฐานของชีวิตร่วมกัน
2. มีความเข้มแข็งของความสนใจในเรื่องต่างๆ คล้ายกัน มีความรู้สึกแบบเดียวกัน และมีการกระทำไปตามทัศนคติซึ่งเป็นไปในทำนองเดียวกัน มีจารีตประเพณีเดียวกัน เป้าหมาย และจุดหมายในการที่จะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข
3. มีความเข้มแข็งและความสามารถดำรงชีวิตทางสังคมในด้านต่างๆ ได้หมด
4. มีความเข้มแข็งในการทำกิจกรรมเพื่อบำบัดความต้องการที่ง่าย
5. มีความเข้มแข็งที่สามารถบรรลุถึงความต้องการพื้นฐานส่วนใหญ่ได้ และสามารถแก้ปัญหาส่วนใหญ่ที่เกิดในชุมชนได้
6. มีความเข้มแข็งในการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการต่างๆ ร่วมกันมีการใช้ประโยชน์และบริการทางสังคมร่วมกัน มีความรู้สึกต่อชุมชนร่วมกัน มีความผูกพันต่อชุมชนร่วมกัน และมีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคมนั้น
7. ภายในวงจำกัดของชุมชน เช่น ในเรื่องเศรษฐกิจที่เป็นแบบเลี้ยงตนเองที่จำกัดมากกว่าสังคมนั้นวงจำกัดเหล่านั้นย่อมมีความเข้มแข็งในการสังสรรค์ใกล้ชิดดีกว่า และความเห็นอกเห็นใจลึกซึ้ง
8. มีความเข้มแข็งในความรู้สึกและทัศนคติทั้งหมดที่ผูกพัน ปัจเจกบุคคลได้รวมเข้า เป็นกลุ่มมีความเข้มแข็งในการสังสรรค์ใกล้ชิดกัน และมีความเข้มแข็งในความเห็นอกเห็นใจกันลึกซึ้งกว่าสังคม

มิติที่ 3 ความเข้มแข็งในรูปของความสนใจของประชาชน โดยเฉพาะความสนใจของประชาชนโดยส่วนรวม ซึ่งเป็นสถาบันหรือความมีคุณค่ายั่งยืน (สมัคร สุพรรณรัตน์, 2539: 33)

การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิครั้งนี้ เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ เน้นการเก็บรวบรวมข้อมูลในเชิงลึก เพื่อให้ได้หลักการที่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักคำสอนในการ แก้ปัญหา มีชุมชนชาวพุทธ ซึ่งคณะผู้วิจัยจะได้ทำการศึกษารูปแบบการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ อย่างลึกซึ้งและรอบด้าน ซึ่งจะเป็นประโยชน์สำหรับการดำเนินชีวิตของทุกกลุ่มคนที่ดำเนินชีวิตของจังหวัดชัยภูมิ

การทำหน้าที่ความเป็นกัลยาณมิตร ลักษณะเพื่อนซี้-เพื่อนดี ในหลักของทศ 6 ตามความหมายของการพัฒนาคนว่า จะต้องรู้จักหน้าที่ของตนเองในการปฏิบัติกับผู้คนรอบๆ และชุมชนชนที่ตนอาศัยอยู่ เพื่อเกิดการพัฒนาคนและชุมชนให้อยู่อย่างมีความสุข (พระพรหมคุณาภรณ์, ม.ป.ป.: 29) หลักทางสายกลางในการดำเนินชีวิต เช่น คิดชอบ ทำชอบ มีสติ มีศีล มรรค 8 ประการ คือ ความเห็นที่ถูกต้อง ความคิดที่ถูกต้อง การพูดจาที่ถูกต้อง การงานที่ถูกต้อง การอาชีพที่ถูกต้อง ความพากเพียรที่ถูกต้อง ความรำลึกที่ถูกต้อง ความตั้งใจมั่นคงที่ถูกต้องทุกขั้นโรคาณีนีปฏิบัติหลักในการดำเนินชีวิตตามทางสายกลาง (ปัญญานันทมุนี, มปป.: 51-53) อันเป็นเนื้อแท้ของพระพุทธศาสนา

จากสิ่งที่เกิดขึ้นด้วยการศึกษาข้อมูลมานั้น ผู้วิจัยจึงได้เลือกการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ และเพื่อจะได้นำเสนอหลักการและวิธีการที่เป็นแนวทางการพัฒนาจริยธรรม

และความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ เพื่อสร้างแบบแผนในการนำหลักจริยธรรมมาเป็นเครื่องมือ และวิธีการในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้นำท้องถิ่น โดยนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาเป็นฐานในการดำเนินชีวิตและพัฒนาตาม ในการบริหารชุมชน และพร้อมที่จะให้ชุมชนช่วยสร้างรูปแบบของผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ของตนเองได้อย่างเป็นรูปแบบต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ศึกษาการพัฒนาจริยธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ

3. วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาจริยธรรมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมินั้นเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบสัมภาษณ์ โดยการลงพื้นที่ และศึกษาผ่านกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ ประกอบด้วยกิจกรรมกลุ่มการสนทนากลุ่มผู้นำท้องถิ่น/ราษฎรชาวบ้าน/ผู้รู้ ในพื้นที่ 2 อำเภอ ประกอบด้วย บ้านโนนเหลียม ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง, บ้านลาดวังม่วง ตำบลหนองบัวแดง อำเภอหนองบัวแดง เป็นต้น

4. ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีรูปแบบการวิจัยเรื่องการพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ คณะผู้วิจัยได้มีการกำหนดระเบียบวิธีการวิจัยหรือกระบวนการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยมีแนวทางการศึกษาในการจัดเก็บข้อมูลอันประกอบด้วย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาเอกสาร (Documentary Research) ได้ศึกษาข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิ (Primary Source) และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) เป็นการค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีและผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ศึกษาจากหนังสือ บทความในวารสาร เอกสารวิชาการ วิทยานิพนธ์ แผนพัฒนาและฐานข้อมูลที่เป็นแหล่งสืบค้นงานวิจัย (Data sources) เพื่อใช้ในการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. ขอบเขตด้านพื้นที่

งานวิจัยนี้จะมีการลงพื้นที่สัมภาษณ์เพื่อหาข้อมูลที่ต้องการจากกลุ่มเจาะลึก (in-depth interview) เป็นข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพจากการเก็บจากข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) ที่จัดเก็บข้อมูลในการรวมกลุ่มสมาชิกจากการทำงานร่วมกัน จากการสัมภาษณ์กลุ่มประชาชน จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 50 คน ผู้ทรงคุณวุฒิ จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 12 รูป/คน และผู้นำท้องถิ่น จำนวน 8 คน โดยใช้วิธีการเจาะจงตามประเด็นที่ต้องการศึกษาวิจัย จำนวน 70 คน

พื้นที่ทำการวิจัยนั้น คณะผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่การวิจัยไว้ที่ จังหวัดชัยภูมิ ได้แก่

- 1 บ้านโนนเหลียม ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง
- 2 บ้านลาดวังม่วง ตำบลหนองบัวแดง อำเภอหนองบัวแดง

4.3 ขอบเขตด้านประชากร

การวิจัยนี้จะเน้นกลุ่มผู้นำ ระดับผู้ปฏิบัติการ และระดับผู้รับบริการ ในพื้นที่ 2 อำเภอ ประกอบด้วย บ้านโนนเหล็ยม ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง, บ้านลาดวังม่วง ตำบลหนองบัวแดง อำเภอหนองบัวแดง โดยมีประชาชน จำนวน 50 คน ผู้นำท้องถิ่น/ปราชญ์ชาวบ้าน/ผู้รู้ จำนวน 12 คน และผู้ที่เกี่ยวข้องของรัฐและเอกชน จำนวน 8 คน รวมทั้งหมด 70 คน

5. ผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาจริยธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ” ผู้วิจัยได้ศึกษาสภาพทั่วไปของจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ มาตรฐานจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิและการจัดกิจกรรมพัฒนาอบรมผู้นำตามหลักหลักจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ โดยแบบการสัมภาษณ์ จากนั้นได้สรุปในแต่ละประเด็นดังนี้

สรุปผลจากการศึกษาการพัฒนาจริยธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ จากการสัมภาษณ์สามารถสรุปได้ดังนี้

1. ด้านการพัฒนาหลักจริยธรรมต่อชุมชนในเรื่องส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักคุณค่า

ด้านการพัฒนาหลักจริยธรรมต่อชุมชนในเรื่องส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักคุณค่าของประโยชน์ส่วนรวม และมีจิตสาธารณะ ในการพัฒนาหลักจริยธรรมของผู้นำ จำเป็นอย่างมาที่จะต้องมีการสร้างความรับผิดชอบต่อให้เกิดขึ้นเป็นหลักสำคัญ เพราะผู้นำเป็นด่านแรกในการที่จะต้องรับรู้ปัญหาของชุมชน และสังคมที่ตนเองรับผิดชอบต่อ ผู้นำจะต้องมีหลักธรรมประจำใจ มีความหนักแน่นในหลักคุณธรรม คนในชุมชนก็ต้องมีความหนักแน่น ต้องให้ความรู้ที่ถูกต้องแก่ประชาชนของตนเอง และมีการจัดการส่งเสริมการให้ความรู้ในด้านต่างๆ เช่น การส่งเสริมในเรื่องของคุณธรรมจริยธรรม อาจมีการจัดอบรมศีลธรรมแก่คนในชุมชน โดยมีการนิมนต์พระสงฆ์ มาจัดกิจกรรมในการแนะนำความรู้ในเรื่องต่างๆ พร้อมกับพัฒนาเยาวชนไปด้วยในตัว เพราะความรู้เป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนา ดังนั้นจึงต้องพัฒนาความรู้ให้คนในชุมชนเป็นคนที่มีความรู้ส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักคุณค่าของประโยชน์ส่วนรวม และมีจิตสาธารณะ กล่าวถึงจริยธรรมของคนในชุมชนจะมีและเกิดขึ้นได้ ผู้นำเป็นตัวแปรหลักที่สำคัญ เพราะเมื่อผู้นำมีความเสียสละ ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว คนในชุมชนก็มีความเสียสละและพร้อมที่จะร่วมกันสร้างประโยชน์ให้เกิดขึ้นแก่ส่วนรวม และพร้อมที่จะรับผิดชอบต่อสังคมของตนที่ตนอาศัยอยู่ การจะให้คนในชุมชนมองเห็นความสำคัญในเรื่องของการรับผิดชอบต่อสังคม ผู้นำก็ต้องให้ความสำคัญต่อคนในชุมชนด้วย และพร้อมที่จะรับฟังปัญหาของประชาชนในทุกด้านทุกประเด็น และเป็นส่วนหนึ่งในชุมชนเพื่อขับเคลื่อนองค์กรชุมชนให้เป็นไปในทางที่ดี (วิโรจ นาคชาติรี และคณะ, 2548: 150-151) การพัฒนาหลักจริยธรรมที่ต้องมีต่อคนในชุมชนจะต้องมีการพัฒนาทางด้านของ การรู้จักหน้าที่ของตนเอง รู้จัดให้และเสียสละต่อสังคม เป็นแบบอย่างที่ดีให้คนในสังคมเคารพ เป็นผู้ที่มีศีลธรรมรู้จักเคารพผู้ใหญ่ มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ รับฟังและยอมรับความเปลี่ยนแปลงได้ เคารพกฎกติกาของชุมชน รู้รักสามัคคี คนในชุมชนเป็นได้ทั้งผู้นำที่ดีและผู้ตามที่มีระเบียบวินัย ชุมชนที่มีการพัฒนาในด้านต่างๆ ที่กล่าวมาแล้วจะเป็นชุมชนที่เต็มไปด้วยหลักจริยธรรม และคนในชุมชนนั้น มีศีลธรรมที่ดีงาม พร้อมทั้งจะพัฒนาตนเองและชุมชนให้เจริญก้าวหน้าทันยุคสมัยเป็นอย่างดี ในชุมชนมีผู้คนมากมายหลายหน้าที่ แต่ถ้าหากทุกคนมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง

เป็นอย่างดี ปัญหาเรื่องผิดศีลธรรมจะไม่มี เพราะทุกคนรู้หน้าที่ของตนเอง มีหลักธรรมเป็นของตนเองและมีศีลธรรมที่ดี เพราะความดีความรอบคอบ การวางแผนล่วงหน้า ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความมีเมตตา ความกรุณา คุณธรรมต่างๆ เกิดมาจากความรู้ ดังนั้นความรู้จึงเป็นรากฐานของจริยธรรมทั้งหมดและความรู้ที่แท้จริงนั้นมีอย่างเดียว คือ ความรู้ชีวิตที่ทำให้เกิดความดีงาม และจำเป็นอย่างมากที่จะต้องมีการพัฒนาหลักจริยธรรมต่อชุมชนในเรื่องส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักคุณค่า ถึงความรู้จักประมาณ ความพอเหมาะพอดีรู้จักควบคุมอารมณ์ในการแสวงหา ความเพลิดเพลีนทางร่างกายอย่าปล่อยให้แรงปรารถนาชักจูงไปแบบสัตว์ชั้นต่ำ การกล้าแสดงออกเพื่อปกป้องหรือป้องกันเวลาภัย ความยุติธรรมเป็นการให้ความเท่าเทียมแก่บุคคลและความรักด้วยการให้เกียรติซึ่งกันและกัน เพราะเหตุนี้การศึกษาต้องมีการพัฒนาหลักจริยธรรมและสร้างความรับผิดชอบให้เกิดขึ้นต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิให้เป็นที่ยอมรับของประชาชน

2. ด้านการวางแผนพัฒนาหลักจริยธรรมในการส่งเสริมความรับผิดชอบต่อ

ด้านการวางแผนพัฒนาหลักจริยธรรมในการส่งเสริมความรับผิดชอบต่อ ผู้นำท้องถิ่นควรรู้จักการส่งเสริมความรับผิดชอบต่อ ความต้องการของชุมชนและสังคมที่แตกต่างกัน ความรับผิดชอบต่อชุมชนและสังคมที่แตกต่างกันให้ถูกต้องเหมาะสม ควรมีความมุ่งมั่น มีความจริงใจ อดทน เสียสละ เป็นที่พึ่งให้แก่ประชาชน ควรเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ผู้นำท้องถิ่นควรมีความรับผิดชอบต่อและพัฒนาชุมชนหรือสังคมที่ตนเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องให้เจริญก้าวหน้าเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนในชุมชนหรือสังคมนั้นๆ

เพื่อออกแบบกิจกรรมการพัฒนาจริยธรรมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ

จริยธรรมในการพัฒนาเป็นการฝึกอบรมคนให้มีความสามารถใหม่ และเป็นการเรียนรู้เพื่อพัฒนาบุคคลแต่ไม่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานปัจจุบันหรืออนาคต บุคลากรในองค์กรทำให้องค์กรได้เปรียบในการแข่งขัน ทำให้อยู่ในแนวหน้า ปัจจุบันเราเรียกองค์กรนี้ว่า องค์กรแห่งการเรียนรู้ การพัฒนามีผลต่อการเปลี่ยนแปลงในองค์กรที่เป็นระบบ ทำให้องค์กรเกิดประสิทธิภาพและต่อเนื่อง มีการปรับบทบาทหน้าที่ การคงอยู่ขององค์กรจึงเป็นปัจจัยหลักในการสร้างหลักจริยธรรมให้แก่ผู้นำท้องถิ่นเป็นอย่างดี จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องพัฒนา

หลักจริยธรรมในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อมุ่งการจัดระบบประสบการณ์การเรียนรู้ การดำเนินการภายในเวลาที่จำกัด เพื่อเพิ่มความสามารถในการปรับปรุงการปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จ และการเจริญเติบโตของงาน การพัฒนามนุษย์มีเจตนารมณ์ที่ต้องการเน้นย้ำว่าการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข การจัดการศึกษามี 3 รูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอก และการศึกษาตามอัธยาศัย หลักสูตรการศึกษาระดับต่างๆ ต้องมีลักษณะหลากหลาย ทั้งนี้ให้จัดตามความเหมาะสมของแต่ละระดับ โดยมุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลให้เหมาะสมแก่วัยและศักยภาพ (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 พรบ. การศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ พรบ. การศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553)

การพัฒนาจริยธรรมจึงเป็นหน้าที่ของผู้นำที่จะต้องศึกษาหลักคำสอนและหลักปฏิบัติธรรมะ คุณธรรม และหลักความประพฤติที่ต้องปฏิบัติมากมาย และหน้าที่สัมพันธ์กับคุณศัพท์ เพื่อบอกหนทางในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข โดยการใช้ปัญญา และข้อเตือนใจในทางความประพฤติปฏิบัติ (พระพรหมมิ่งคลาจารย์

(ปัญญานันทะ), 2550 : 453) “เห็นคนโง่แล้วสงสาร ไปไหว้พระขอหวย มันไม่ถูก เราต้องสอนให้เขาเข้าใจ ให้ฉลาดก้าวหน้า อยากเห็นคนเจริญทั้งร่างกายและจิตใจ เป็นไท เป็นมนุษย์ เป็นพุทธบริษัทที่ถูกต้อง”

ในสังคมไทยมีหลักสูตรที่ปรากฏให้เห็นในกระบวนการอบรมคุณธรรมจริยธรรม (พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (ปัญญานันทะ), 2550: 564) “โดยมีประเพณีการบวชอย่างหนึ่งเรียกว่าการบวชเรียน ซึ่งนอกจากเปิดโอกาสแห่งการบวชสำหรับผู้พร้อมที่จะฝึกตนเพื่อเข้าถึงความสุขอย่างประณีตแล้ว ใช้การบวชเป็นช่องทางสำหรับการศึกษแก่ฆราวาส ด้วยการฝึกฝนเยาวชนทั้งด้านวิชาการ ศิลธรรม และวัฒนธรรม” ซึ่งเป็นหลักสูตรที่กล่าวได้ว่าเป็นเครื่องมือในการเตรียมคนให้พร้อมเข้าสู่สังคมเพื่อพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยหลักการและวิธีนี้ ในระหว่างที่บวชอยู่นั้น ผู้บวชย่อมรู้และตระหนักรู้ว่าตนนั้นอยู่ระหว่างการฝึกตนเอง ซึ่งถ้าตนไม่ต้องการอยู่จริงก็จะฝึกเพียงชั่วคราวเท่านั้น แล้วก็ละเลิกไป พระพุทธศาสนาสอนและแสดงหลักการปฏิบัติให้เรามองดูรู้เห็นและยอมรับสิ่งทั้งหลายตามสภาวะของธรรมชาติที่เป็นจริง และพร้อมที่จะสนับสนุนให้ฝึกตนเพื่อก้าวหน้าองงามในธรรมยิ่งขึ้นไป ผู้ที่มีความพร้อมละฝึกตนอยู่ในระดับต่างกัน ต่างก็อยู่โดยรวมกันอย่างสงบสุข ปราศจากดีและเกื้อกูลต่อกัน ส่งเสริมประโยชน์สุขอันชอบธรรมและความก้าวหน้าของกันและกันตามลำดับ ไม่ข่มขี่บีบบังคับหรือหมิ่นแคลนกันและกัน

หลักจริยธรรมทางพระพุทธศาสนา กล่าวถึงความหมายสูงสุดในอีกรูปแบบหนึ่งที่เรชาวพุทธได้เข้าใจกันเป็นอย่างดีหรือเรียกอีกอย่างว่าเป็นวิธีการในการดำเนินชีวิต เป็นความคิดอุดมคติในพระพุทธศาสนา เป็นหลักปรัชญาของพระพุทธศาสนา การศึกษาและปฏิบัติเพื่อเข้าถึงอุดมคติชีวิตของบรรพชิต พุทธปรัชญาเถรวาทเชื่อว่าสามารถดำเนินตามหลักการที่เรียกว่า “ไตรสิกขา” ซึ่งเป็นขบวนการศึกษา ในหลักการศึกษาก็เกิดขึ้นเพราะอาศัยหลักปฏิบัติที่เรียกว่าการแก้ปัญหาของอริยชนเป็นพื้นฐาน วิธีการแก้ปัญหาแบบอริยชนนี้เรียกว่าอริยมรรค คือ ทางดำเนินไปสู่ทางดับทุกข์ที่ทำให้เป็นอริยชน

เพื่อสร้างหลักสูตรการพัฒนาจริยธรรมและรูปแบบกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ

จากการลงพื้นที่เพื่อสอบถามสอบถามในเรื่องของการจัดกิจกรรมในการพัฒนาชุมชนตามวัตถุประสงค์ที่ผู้วิจัยได้ทำการประเมินตามแบบสอบถามที่เป็นเครื่องมือในการทำวิจัยครั้งนี้ จึงได้ออกแบบกิจกรรมในการพัฒนาผู้นำตามโครงการวิจัย โดยได้มีการจัดกิจกรรมอบรมในเรื่องของความเป็นผู้นำผ่านกิจกรรมเรื่องสัตว์ 4 ทิศ ที่เป็นการแสดงให้เห็นถึงความเป็นตัวตนของ ตนเองได้อย่างชัดเจนผ่านกิจกรรมนี้ และได้ทำการถอดบทเรียนผู้เข้าอบรม ในการให้ผู้เข้าอบรมได้รู้จักหรือได้เช็คตนเองจากสัตว์ 4 ทิศ เพื่อจะช่วยให้เข้าใจตนเองและรู้จักตัวตนมากขึ้น รวมถึงมองเห็นจุดแข็งและจุดอ่อนของตนเอง ประกอบการตัดสินใจก่อนเลือกอาชีพและเป็นการปรับตัวก่อนที่จะไปทำงานร่วมกับผู้อื่น ซึ่งแน่นอนว่า นอกจากจะได้รู้จักตัวตนตนเองแล้ว ยังได้รู้จักตัวตนของคนรอบข้างอีกด้วย กิจกรรมที่ออกแบบมาเป็นกิจกรรมที่มีอยู่แล้ว แต่ผู้วิจัยได้จับหลักประเด็นต่างๆ ของผู้เข้าอบรมเพื่อเป็นพื้นที่อิสระในการนำเสนอแนวคิดในรูปแบบต่างๆ จากการถอดบทเรียนของผู้เข้าอบรมในโครงการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ จากการจัดกิจกรรมทำให้ทราบว่าผู้นำท้องถิ่นมีความปรารถนาในเรื่องต่างๆ ตามการถอดบทเรียนจากกิจกรรมดังนี้

1. การจัดกิจกรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนควรเป็นควรมีการให้ความรู้ในเรื่องของการทำหน้าที่ของแต่ละส่วนงานที่มีในชุมชน หรือที่เป็นองค์กรหลัก เช่น ในส่วนงานบริหารองค์กรมีหน่วยงานใดบ้างที่ต้องทำงานร่วมกันกับหน่วยงานของเรา ตรงนี้จะต้องจัดกิจกรรมเพื่อทำความเข้าใจแก่ผู้นำท้องถิ่น และคนในชุมชนให้รู้ว่าแต่ละหน่วยงานมีความสำคัญอย่างไร บางทีมีแต่ผู้นำที่รู้ว่าหน่วยงานใดทำอะไร แต่ประชาชนในชุมชนไม่รู้เลยว่าในชุมชนของตนเองมีหน่วยงานใดบ้าง

จากการจัดกิจกรรมเรื่องของหลัก 4 ทิศ แล้วก็สร้างกิจกรรมอีกหนึ่งกิจกรรมเพื่อเป็นการดึงเอาความสามารถที่อยู่ภายในของกลุ่มผู้นำมาใช้ให้เต็มที่อย่าง 100 % โดยการจัดกิจกรรมอีกหนึ่งกิจกรรมเพื่อให้ผู้เข้าอบรมได้เห็นถึงตัวตน และพลังแฝงที่อยู่ลึกๆ ในจิตใจตัวเองไม่ว่าจะเรื่อง ความเห็นแก่ตัวที่ตนเองมีอยู่ การกล่าวโทษคนอื่นมากกว่าที่จะกล่าวโทษตนเอง การมองคนอื่นเป็นตัวถ่วงในการพัฒนา จากประเด็นที่กล่าวมาเป็นการสร้างให้ผู้นำมีความตระหนักรู้ถึงตนเอง และเข้าใจคนอื่นมากขึ้น จากการจัดกิจกรรมจะเห็นได้ว่าผู้นำชุมชน มีความเข้าใจตนเองมากขึ้น ในที่นี้สังเกตุ

จากการถอดบทเรียนจากกิจกรรมที่ดำเนินขึ้น กิจกรรมสรุปการอบรมถอดเรียนผู้นำชุมชนในแต่ละด้าน เป็นกิจกรรมฟังอย่างลึกซึ้ง เป็นกิจกรรมเพื่อต้องการสร้างการฟังให้แก่ผู้นำชุมชนในการรับฟังปัญหาต่างๆ จากชุมชนกิจกรรมนี้ เมื่อเข้าสู่กิจกรรมแล้ว ผู้นำชุมชนจะต้องปล่อยวางเรื่องราวต่างๆ และให้ความสนใจต่อสิ่งที่อยู่ต่อหน้า เป็นกิจกรรมเพื่อให้ผู้นำรับฟังอย่างมีสติ และรับฟังอย่างเคารพ ไม่ตีค่าไม่กล่าวโทษ แต่ให้รับฟังในสิ่งที่ผู้พูดต้องการพูดให้เราฟัง กิจกรรมนี้จากการถอดบทเรียนปรากฏได้ว่า ผู้นำสะท้อนความเป็นตัวตนได้มากจากการฟังผู้อื่นอย่างลึกซึ้ง โดยไม่ตัดสินผู้พูด

หลักจากการนำเสนอรูปแบบการพัฒนาผู้นำในชุมชนมีผลตอบรับเป็นที่น่าพอใจ เพราะว่า เป็นโครงการแรกในการนำเสนอเพื่อจะได้สร้างกลุ่มการพัฒนาชุมชนขึ้นมา ในแบบของการอบรมเชิงพัฒนาจริยธรรมของผู้นำชุมชน ทางผู้นำชุมชนของตำบลนาผาย ก็ให้ความสำคัญในการพัฒนาชุมชนผ่านกระบวนการที่จัดขึ้น และมีความสนใจในการสานต่องานพัฒนาจริยธรรมของผู้นำชุมชนผ่านวิทยาลัยสงฆ์

ผู้นำไม่ว่าจะเป็นผู้นำท้องถิ่น ดังนั้นผู้นำสังคม ผู้นำชุมชน หรือผู้นำครอบครัวควรเป็นผู้ชี้แนะหรือเป็นต้นแบบให้ผู้ใต้บังคับบัญชาหรือผู้ตามในด้านคุณธรรมจริยธรรม เช่น ประชาชนควรเชื่อฟัง ปฏิบัติตาม และเข้าร่วมในพิธีกรรมอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอเพื่อช่วยกันสืบสานวัฒนธรรมประเพณี

จากการจัดกิจกรรมหรือหลักสูตรของงานวิจัยด้วยเรื่องการพัฒนาจริยธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ ปรากฏว่าการนำกระบวนการอบรมเข้าสู่รูปแบบของการทำงานตามหน้าที่อย่างมีคุณธรรมจริยธรรม จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้นำจะต้อง เข้าใจและเข้าใจถึงรูปแบบของการบริหารแบบทิศหก และต้องมีการฟังให้มากๆ และหลังจากการจัดกิจกรรมผ่านไปจนจบ ผู้นำชุมชนได้เห็นตนเองมากขึ้นผ่านกิจกรรม เช่น เห็นว่าที่ผ่านมามาตนเองตีคุณค่าก่อนเสมอโดยไม่เคยฟังคำพูดให้จบเลย

จากการถอดบทเรียนผู้วิจัยจึงเห็นว่า การจัดทำหลักสูตรการพัฒนาจริยธรรมและรูปแบบกิจกรรม เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาผู้นำชุมชนมีท่าทีที่ดี ต่อผู้นำชุมชนและประชาชนทั่วไปเป็น

6. อภิปรายผลการวิจัย

จากการได้จัดกิจกรรมอบรมเพื่อถอดบทเรียนกลุ่มผู้นำชุมชนผ่านกิจกรรมทั้ง 2 จึงเป็นการแสดงให้เห็นว่ากลุ่มผู้นำชุมชนที่ได้เข้ามาอบรม ได้เห็นตัวตนของตนเองชัดเจนขึ้น จากที่แต่ก่อนไม่เคยรับฟังเรื่องราวต่างๆ ของชุมชนอย่างตั้งใจ หรือฟังเรื่องราวของชุมชนไม่จบแล้วก็สรุปเอาเอง จากกิจกรรมดังกล่าวทำให้เห็นว่าผู้นำไม่ว่าจะเป็นผู้นำสังคม ผู้นำชุมชน หรือผู้นำครอบครัวควรเป็นผู้ชี้แนะเป็นต้นแบบให้ผู้ได้บังคับบัญชาหรือผู้ตามในด้านคุณธรรมจริยธรรม ต้องมีจิตใจที่มุ่งมั่นปฏิบัติตนเสมอต้นเสมอปลาย ต้องประพฤติตนเป็นคนดีเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม มีความรู้ความสามารถ ประพฤติดีปฏิบัติดี มีเหตุผลเป็นที่ยอมรับและได้รับการยกย่องเป็นแบบอย่างของสังคม เมื่อปฏิบัติหน้าที่ก็ไปทำหน้าที่ของตนเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน ไม่เลือกปฏิบัติ ทำเป็นประจำไม่เคยขาด ให้ประชาชนเกิดความไว้วางใจ เชื่อใจได้ว่าเลือกเข้าไปแล้วไม่ทำให้เกิดหวั่นมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนสม่ำเสมอ ดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดี ทำตามหน้าที่ของตนเองไม่ก้าวร้าวหน้าที่ของคนอื่น ได้ส่งเสริมสนับสนุนภาพลักษณ์ของหน่วยงานราชการให้ดีขึ้น และประพฤติปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องเหมาะสมเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม และสิ่งที่สำคัญที่สุดผู้นำชุมชนจะต้องมีการรับฟังเสียงของประชาชนอย่างตั้งใจ โดยไม่ไปตัดสินคำร้องของชุมชน แต่ต้องรับฟังอย่างตั้งใจ และเคารพต่อปัญหาที่มีเสียงร้องกล่าว

การสร้างหลักสูตรการพัฒนาจริยธรรมและรูปแบบกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ เป็นการจัดกิจกรรมเพื่อให้ผู้นำชุมชนได้ตระหนักรู้ในความรับผิดชอบต่อผู้นำที่ต้องจัดการกับเหตุการณ์ต่างๆ อย่างมีเหตุผลและแก้ไขได้อย่างถูกต้อง โดยไม่สร้างปัญหาใหม่ขึ้นมา ด้วยเหตุนี้หลักสูตรและกิจกรรมนี้จึงเป็นหลักสูตรที่ สร้างขึ้นมารเพื่อให้ผู้นำแต่ละท่านที่เข้ามาอบรมมีความตระหนักรู้ในเรื่องของการแก้ปัญหาในชุมชนอย่างแยกกาย ด้วยการแก้จากภายในเป็นสำคัญและเข้าใจในสิ่งที่ชุมชนต้องการ

การพัฒนาหลักจริยธรรมที่ต้องมีต่อคนในชุมชนจะต้องมีการพัฒนาทางด้านของการรู้จักหน้าที่ของตนเองเป็นสำคัญ และพร้อมที่จะรู้จักให้และเสียสละต่อสังคมที่ตนอาศัยอยู่ และเป็นแบบอย่างที่ดีให้คนในสังคมเคารพ เป็นผู้ที่มีการรู้จักรู้จักเคารพผู้ใหญ่ มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ รับฟังและยอมรับความเปลี่ยนแปลงได้ เคารพกฎกติกาของชุมชน รู้รักสามัคคี คนในชุมชนเป็นได้ทั้งผู้นำที่ดีและผู้ตามที่มีระเบียบวินัย ชุมชนที่มีการพัฒนาในด้านต่างๆ ที่กล่าวมาแล้วจะเป็นชุมชนที่เต็มไปด้วยหลักจริยธรรม และคนในชุมชนนั้นมีศีลธรรมที่งดงาม พร้อมทั้งจะพัฒนาตนเองและชุมชนให้เจริญก้าวหน้าทันสมัยเป็นอย่างดี ในชุมชนมีผู้คนมากมายหลายหน้าที่ แต่ถ้าหากทุกคนมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเองเป็นอย่างดี ปัญหาเรื่องศีลธรรมจะไม่มี เพราะทุกคนรู้หน้าที่ของตนเอง มีหลักธรรมเป็นของตนเอง และมีศีลธรรมที่ดี ผู้นำต้องมีการพัฒนาหลักจริยธรรมต่อคนในชุมชนเพื่อให้ชุมชนอยู่อย่างสงบสุขและเป็นแบบอย่างที่ดี

หลักสูตรในด้านการพัฒนาผู้นำในชุมชนนั้น ว่าด้วยผู้นำนั้น ไม่ว่าจะเป็นผู้นำในสังคม ผู้นำในชุมชน หรือผู้นำครอบครัวหัวหน้าครอบครัวควรเป็นผู้ชี้แนะที่ดี และเป็นต้นแบบที่ดีให้แก่ผู้ได้บังคับบัญชาหรือผู้ตามในด้านคุณธรรมจริยธรรม ต้องมีจิตใจที่มุ่งมั่นปฏิบัติตนเสมอต้นเสมอปลาย ต้องประพฤติตนเป็นคนดีเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม มีความรู้ความสามารถ ประพฤติดีปฏิบัติดี มีเหตุผลเป็นที่ยอมรับและได้รับการยกย่องเป็นแบบอย่างของสังคม เมื่อปฏิบัติหน้าที่ก็ไปทำหน้าที่ของตนเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน

ไม่เลือกปฏิบัติ ทำเป็นประจำไม่เคยขาด ให้ประชาชนเกิดความไว้วางใจ เชื่อใจได้ว่าเลือกเข้าไปแล้วไม่ทำให้ผิดหวังมีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ของตนสม่ำเสมอ ดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดี ทำตามหน้าที่ของตนเองไม่ก้าวร้าวหน้าที่ของคนอื่น ได้ส่งเสริมสนับสนุนภาพลักษณ์ของหน่วยงานราชการให้ดีขึ้น และประพฤติปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องเหมาะสมเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม

7. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเก็บข้อมูลและลงพื้นที่ พร้อมกับการจัดอบรมกิจกรรมในด้านต่างๆ ในเรื่องของการสร้างความมีคุณธรรมให้เกิดมีกับผู้นำชุมชน และจากการทำวิจัยเรื่องการพัฒนาจริยธรรมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมินั้น ผู้วิจัยเกิดข้อสังเกตเห็นได้หลายด้านด้วยกัน จึงเสนอแนะเพื่อจะได้ศึกษาต่อตามลำดับดังนี้

1. ศึกษาการสร้างกระบวนการวิถีผู้นำท้องถิ่น
2. ศึกษาการตรวจสอบสถานะอารมณ์ของผู้นำต่อสถานการณ์โควิด 19
3. ศึกษาผู้นำที่พึงประสงค์ของชุมชนในสถานการณ์ต่างๆ

บรรณานุกรม

- ประเวศ วะสี. (2540). **พระสงฆ์กับการรู้เท่าทันสังคม**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน, สิริกร ไชยมา. (2544). **ภูมิปัญญาในวิถีชีวิตชาวล้านนา**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โครงการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโรงเรียนรองกวางอนุสรณ์,
- สมัคร สุพรรณรัตน์. (2539). **ปรัชญาและแก่นสารเกี่ยวกับการสร้างความเข้มแข็งให้กับบุคคลครอบครัวองค์กรชุมชนและสังคม**. วารสารวัฒนธรรมไทย. ปีที่ 33 ฉบับที่ 4 มกราคม 2539.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ปยุต ปยุตโต), (ม.ป.ป.) **หน้าที่ความเป็นกัลยาณมิตร ลักษณะเพื่อนซี้-เพื่อนดี**. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา สถาบันบันลือธรรม.
- ปัญญานันท์หมื่น, (ม.ป.ป). **ทางสายกลาง**. นนทบุรี: ศูนย์สืบอายุพระพุทธศาสนา วัดชลประทานรังสฤษฎ์.
- วิโรจ นาคนาคตรี และคณะ (2548), **ปรัชญาเบื้องต้น**, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 พรบ.การศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ พรบ.การศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553.
- พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (ปัญญานันท์หมื่น). (2550). **96 ปี ปุชนียบุคคลแห่งแผ่นดินไทย**. นครปฐม: ระฆังทอง.